

Антоненко Валентина Миколаївна,

*к. е. н., доцент, кафедра управління і фінансово-економічної безпеки
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», доцент*

Сухіна Олена Миколаївна,

*к. е. н., старший наук. співробітник, відділ екосистемного оцінювання
природно-ресурсного потенціалу Інституту економіки природокористування
та сталого розвитку Національної академії наук України,
старший наук. співробітник*

КОРУПЦІЯ ЯК ОСНОВНА ЗАГРОЗА ПІДПРИЄМНИЦТВУ В УКРАЇНІ

Проблеми забезпечення безпеки й захисту суб'єктів підприємництва в Україні завжди були актуальними, привертали увагу науковців, держслужбовців, практикуючих юристів та саме представників тих суб'єктів підприємництва, інтереси котрих були з різних причин ущемлені. Цим проблемам приділяли увагу багато вчених: В.°Г.°Алькема, К.°А.°Букріна, З.°С.°Варналій, Т.°Г.°Васильців, В. І. Волошин, В. Л. Дикань, О.°І. Захаров, Г.°В.°Козаченко, Ф.°В.°Колодяжна, Д. В. Комарков, С.°А.°Лебедко, А.°О.°Лубенець, О.°М. Ляшенко, Є.°В.°Мішук, І.°В.°Сорокіна, М.°Р.°Тимошук, В.°І.°Отенко, В.°С.°Пономаренко, В.°П.°Пономарьов, О.°А.°Прокопчук, Н.°Й.°Реверчук, О.°О.°Сосновська, І.°В.°Стоян, В.°І.°Ткачук, Е.°О.°Утенкова, Н.°В.°Штамбург, О.°Ф.°Яременко, М.°І.°Ярємова та інші. Про хронологію наукової уваги цим питанням свідчать також наукові конференції, наприклад [1-5]. Але наразі мало приділяється уваги моніторингу загроз вітчизняному підприємству та дослідженню їх впливу на його розвиток.

Носіїв загроз інтересам суб'єктів підприємництва з часом стає, на жаль, все більше. Але, як нам здається, найбільш загрозливим, а інколи навіть руйнівним, є зовнішнє середовище, в якому функціонують суб'єкти підприємства. Про сутність та склад зовнішнього середовища в спеціальній літературі написано вже чимало. Тим не менш, таке явище, як корупційний складник цього середовища, принципово замовчується, а вплив корупції на підприємство взагалі не досліджується. Саме системна корупція в Україні в різних її формах і проявах гальмує розвиток економіки, негативно впливає на функціонування підприємства, спотворює суспільство. Корупція пронизує усі сфери нашого життя: політику, бізнес, правоохоронні і контролюючі органи, науку, освіту тощо. Українська влада офіційна визнала наявність цієї проблеми, про що наочно свідчать прийняті нормативні документи [6]. Але цього занадто мало: практика існування й розквіту корупції повністю знищує благі побажання влади; більше того, таких бажань, мабуть, і не було взагалі, а прийняте вла-

дою антикорупційне законодавство було скоріш вимогою МВФ та Євросоюзу, а не подвигом українських законодавців. Парадокс виявляється в тому, що державні інституції, які мали б боротися з корупцією, як раз і займаються нею. Таке ж відбувається і в багатьох інших організаціях, коли керівник (директор, начальник) на словах опікується проблемою боротьби з корупцією та складає відповідні для цього плани і звіти, а фактично ініціює здійснення корупційних дій, змушуючи до цього й інших співробітників цих організацій.

Досить часто підприємці стають заручниками корумпованих чиновників, що вимагають від них плати за певні дозволи чи преференції. Звісно, що з підприємців розмір такої плати набагато вищий, ніж у пересічних громадян. Незаперечним є твердження, що корупційні загрози підприємництву походять саме з держінституцій. Проведене в 2019 р. опитування працівників і працівниць судів України, сформоване на 160 сторінках, не містить жодного слова про їх справи із підприємцями та про факти корупції і боротьбу з нею [6]. Податківці ж хоч щось планують у цій сфері [7]. Але такі опитування й плани, коли мова йде про питання захисту підприємців, мають оцінювати саме представники підприємництва, а не автори чи виконавці цих заходів.

Що ж бракує українським підприємцям активно себе проявляти у сфері захисту власних інтересів? Правове поле створене, механізм захисту їх інтересів сформовано, розуміння того, що є великий тиск корупціонерів на їх інтереси, є в наявності. Але дивує ставлення підприємців до їх участі в корупційних діях: правова й економічна обізнаність підприємців стосовно корупції на дуже низькому рівні, їм не вистачає сміливості у захисті власних інтересів, а їх поведінка доволі пасивна. Часто, спілкуючись із ними, можна чути думку про те, що захищатися від нападників - хабарників взагалі не варто, тому що суди будуть на стороні останніх, тому далеко не всі наважуються звертатися до суду. Деякі з підприємців абсолютно впевнено додають суми хабарів до вилучених податків та планують такі суми в своїх бізнес-планах. Не рідко відбуваються й зустрічні дії зі сторони самих підприємців, коли з них не вимагаються хабарницькі суми (можливо, до певного моменту), а вони самі їх пропонують. То про яку економічну захищеність підприємців можна казати, якщо переважна їх більшість абсолютно пасивно себе поводить у таких випадках?

Відвідуючи європейські країни та за необхідності звертаючись до відповідних державних чи інших організацій щодо отримання від них певних документів чи очікуючи від них якихось дій на користь тих, хто звертається, - маємо засвідчити факт відсутності такої злісної корупції, яка має місце в Україні. Ба більше, автори цієї публікації мають з приводу цього власний досвід: ніяких вимогань не було ніколи і не від кого. Причину цього ми бачимо в традиційно вихованій порядності середньостатистичного європейця. І тому, не схи-

ляючись перед поведінкою європейців, маємо визнати, що Україна потребує відповідних змін у суспільстві. Треба формувати нове покоління підприємців та державних чиновників, які б не були обтяжені, так би мовити, «корупційним» досвідом, для чого необхідно було б, починаючи зі школи, вчити майбутніх підприємців опиратися корупційному тиску від будь-яких його носіїв, а майбутніх чиновників такими носіями не бути. Без цього той самий «корупційний» досвід буде передаватися від сучасних підприємців до майбутніх, і цей ланцюг буде продовжуватися. До речі, це стосується не тільки підприємницької сфери, а всього нашого буття. Додамо до цього, що цей шлях боротьби з корупцією є довгим, але найбільш дієвим у стратегічній перспективі.

Список використаних джерел:

1. Економічна безпека держави та суб'єктів підприємницької діяльності в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Львів, 15-16 травня 2014 р.) / за ред. : О. І. Амоша, К.°Б.°Волощук, О. І. Лайко та ін.; упоряд. А. М. Штангрет. Львів : Укр. акад. друкарства, 2014. 150 с. . URL: https://www.uad.lviv.ua/uploads/mat_konf/konf_bezpeka2014.pdf. (дата звернення: 27.09.2020).
2. Проблеми та перспективи розвитку підприємництва в Україні : матеріали VIII Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Київ, 14-15 трав. 2015 р.) / за ред. А.°А.°Мазаракі. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 228 с. URL: <https://knute.edu.ua/file/MTc=/429915b943d894cc14ab8cedf28f0251.pdf>. (дата звернення: 27.09.2020).
3. Перспективи управлінської діяльності суб'єктів господарювання в контексті економічної безпеки : матеріали міжнар. форуму з безпеки (INFOS-2017) (м. Черкаси, 25-27 травня 2017 р.). Черкаси : вид-во ПП Чабаненко°Ю.°А., 2017.
4. Економічна безпека держави та суб'єктів підприємницької діяльності в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 16-18 травня 2019 р.) / за ред. Є. М. Палига, Я.°Я.°Пушак та ін.; упоряд. А. М. Штангрет. Львів : Укр. акад. друкарства, 2019. 112 с. URL: https://www.uad.lviv.ua/uploads/2019/tezy/bezpeka_2019.pdf. (дата звернення: 27.09.2020).
5. Дослідження підприємництва: ключові механізми організації, основні драйвери та перспективи. *Економічні перспективи підприємництва в Україні* : Збірник матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Ірпінь, 10-11 жовтня 2019 р.) : у 2 ч. Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. Ч. 1. 330 с.
6. Перелік нормативних документів, що регламентують протидію та запобігання корупції. URL: <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/corruption/perelik-normativnix-dokumentiv-shho-reglamentuyut-protidiyu-ta-zapobigannya-korupcij.html>. (дата звернення: 28.09.2020).
7. Рибак В., Боярський Н. Медіавідкритість судів України: результати всеукраїнського опитування працівників і працівниць судів України, 2019 рік. ГО «Вектор прав людини», Представництво Фонду імені Фрідріха Еберта в Україні. Київ, 2019 р. 160 с. URL: <media-courts-2019-web.pdf>. (дата звернення: 28.09.2020).
8. План роботи Державної фіскальної служби країни на II півріччя 2020 року. URL: <http://sfs.gov.ua/data/files/248237.pdf>. (дата звернення: 28.09.2020).